

Nr 16.

Av herr **Spångberg m. fl.**, *angående en allsidig utredning i den s. k. Unmansaffären.*

Förvaltningen av omyndigförklarade artisten Gustaf Unmans förmögenhet har sedan flera år varit föremål för allmänna debatter. Många uppvaktningar ha gjorts hos rättsvårdande myndigheter, hos justitiedepartementet och JO, och skrivelser i frågan ha tillställts konstitutionsutskottet och enskilda riksdagsledamöter. Genom justitiekanslersämbetet ha vissa utredningar företagits utan att frågan klarlagts på ett tillfredsställande sätt. Vid fjolårets granskning av statsrådsprotokollen uppmärksammade konstitutionsutskottet ärendet i anledning av Unmans förmyndare f. stadsrevisor Billings till Kungl. Maj:t ingivna skrivelse, vari hemställdes, att Kungl. Maj:t måtte utse en kommitté med uppgift att dels upptaga den s. k. Unmansaffären i och för sig till förnyad förutsättningslös och allsidig undersökning, dels ock vidtaga en enahanda beskaffad granskning beträffande en av justitiekanslersämbetet år 1938 verkställd utredning i samma ärende. Vidare hade juris kandidaten B. Cornell i skrivelse till justitieministern hemställt att en parlamentarisk kommission måtte tillsättas för utrönande av huruvida undersökningsmetoderna vid utredningen i Unmansaffären stode i överensstämmelse med svensk lag. Framställningarna hade icke föranlett någon Kungl. Maj:ts åtgärd. Konstitutionsutskottet gjorde ingen anmärkning mot justitieministern, men till utskottets memorial fogades en reservation, vari fyra ledamöter uttalade att avgörande skäl föreligga för en förnyad och allsidig utredning av förhållandena kring förvaltningen av Gustaf Unmans förmögenhet.

Omständigheterna i detta ärende ha framkallat misstro mot vårt rättsväsende. Därför bör en ny och allsidig utredning företagas. Till belysning av de belopp det här rör sig om kan anföras, att då Unman den 17 september 1929 förklarades myndig, ägde han i tillgångar utöver skulderna 934 262 kronor. Av dessa tillgångar torde han ha förlorat omkring en halv miljon genom engagement i ett företag, som försatts i konkurs. Sedan Unman den 3 mars 1932 åter förklarats omyndig avgav den nye förmyndaren den 2 november 1933 redovisning över Unmans förmögenhetsställning vid omyndigförklaringen. Enligt redovisningen överstego skulderna tillgångarna med ca 400 000 kronor.

Unman ansåg sig icke kunna godkänna denna redovisning utan började att hos olika myndigheter framställa anmärkningar mot och påkalla utredning rörande det sätt, på vilket hans förmögenhet förvaltats, och mot personer som varit förordnade som hans förmyndare. Något tillfredsställande resultat har, som ovan framhållits, dock ej uppnåtts. Revisor Harald Carlström har i en

utredning av Unmansaffären påpekat stora brister i JK-utredningen. Bl. a. framhålles följande:

»Då det gäller att åstadkomma en redovisning över Gustaf Unmans förmögenhet och dess förändringar skulle JK-ämbetet naturligtvis enligt allmänna bokföringsgrunder i första hand ha uppställt en ingående stat och vid redovisningsperiodens början i görligaste mån sökt konstatera, vilken förmögenhet som skulle redovisas. Därefter skulle redovisningen genomförts efter bokföringsmässiga grunder, och till sist skulle redovisningens resultat sammanfattats i en utgående förmögenhetsstat.

JK-ämbetet har emellertid icke upprättat vare sig ingående eller utgående stat, och mina anmärkningar mot nämnda vidräkning kan i korthet sammanfattas i följande.

Ämbetets utredning har endast omfattat en kassaredovisning. Endast Kontanta kassaaffärer ha därigenom kunnat antecknas. S. k. memorialposter exempelvis då inteckningar överlämnas utan att valuta erhålles, kunna således icke noteras i en dylik redovisning. Eftersom sådana memorialposter förekommit i stor utsträckning, hade det därför varit bättre, om JK-ämbetet upplagt en vanlig kolumnbokföring med behövt antal konton.»

Med stöd av den i förmyndarredovisningen angivna skulden på 400 000 kronor utöver tillgångarna såldes Unman tillhörig egendom, fastigheter, möbler, konstverk m. m. för billiga priser, varigenom Unman anses ha åsamkats stora förluster. Mot tillvägagångssättet vid försäljningarna har även riktats stark kritik. Förmyndaren anför mot denna kritik, att han uttänkt en plan för sanering av Unmans affärer, men inte fullföljt denna plan på grund av motsättningar mellan sig och myndlingen eller dennes förtroga. Bl. a. hade förmyndaren enligt egen uppgift avfordrats redovisning på betydande sexsiffriga tal.

I en till konstitutionsutskottet förra året ingiven promemoria (se konstitutionsutskottets memorial nr 23) framhålles, att i redovisningen över Unmans förmögenhetsställning 1933 icke upptagits tillgångar för 495 000 kronor, men att bland skulderna upptagits 348 000 kronor, vilka skulder i själva verket voro obefintliga.

En sida av Unmansaffären, som särskilt bör uppmärksammas, är behandlingen av Unmans ombud och medhjälpare. Denna synes sakna motstycke i vår tids rättshistoria. Advokater ha frantagits rätten att uppträda som ombud vid domstol, personer som befattat sig med Unmanssaken ha misstänkliggjorts för sinnessjukdom, hotats med sinnessjukhus vid befattning med denna fråga samt utsatts för åtal. För tillfället står tidningen Arbetaren under åtal i ärekränkingsmål i samband med denna fråga.

Under tiden stiger misstroendet och fräter på förtroendet för vårt rättsväsen. Därför är det nödvändigt att denna fråga ingående klarlägges och misstroendet skingras. En utredning med syfte att reda upp hela detta ärende bör därför verkställas. En allsidigt sammansatt kommitté bör tillsättas med uppgift att företaga en förutsättningslös och allsidig utredning av hela Unmans-

affären. Det är ett allmänt intresse och ur rättssynpunkt betydelsefullt att frågan blir tillfredsställande klarlagd och därigenom på ett förtroendefullt sätt erhåller en riktig och slutgiltig lösning.

Med hänvisning till vad här ovan anförts föreslå vi,

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställer, att Kungl. Maj:t måtte tillsätta en kommitté med uppgift att företaga en allsidig utredning i den s. k. Unmansaffären.

Stockholm i januari 1949.

Aug. Spångberg.

Olof Nilsson,
Göteborg.

K. E. Hansson,
Skediga.

Manne Ståhl.

Anders Pettersson,
Dahl.
